

Bilim Akademisi AKADEMİK ÖZGÜRLÜKLER Raporu: 2017-2018

SUNUŞ

Bilim Akademisi'nin bu yıl dördüncü kez yayınladığı "Akademik Özgürlükler Raporu"nun hazırlanmasındaki amaç, Türkiye'de üniversite ve araştırma kurumlarındaki gelişmelere, özellikle bilim özgürlüğü ve yüksek öğretim kurumlarının özerkliği ilkeleri ile örtüşmeyen uygulamalara dikkat çekmek ve bunlara ilişkin toplumsal bir hafıza oluşturmaktır. Ne yazık ki 2017-2018 yılı raporu da nice olumsuzluklara işaret edilmesi gereken bir rapor olmuştur. Bu konuda Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanmış olan 2018 Türkiye Raporu'ndan¹ alıntılar yapmak var olan durumu tespit etmek açısından önemlidir. Yargı ve Temel Haklar başlığını taşıyan 23. Fasıl'da ifade özgürlüğü bölümünde şu saptamalar yer almaktadır²:

"Türkiye bu alandaki uyumda erken bir aşamadadır ve bu alandaki ciddi gerileme devam etmiştir. Olağanüstü hâl KHK'ları ile getirilen kısıtlayıcı tedbirlerin kapsamı zaman içinde, orantılılık ilkesine aykırı olarak, basındaki ve akademisyenler arasındaki muhalifsesleri de içine alacak şekilde genişlemiştir. İfade özgürlüğü ciddi baskı ile karşı karşıya kalmıştır. Mevzuat ve uygulama AİHM içtihadıyla uyumlu değildir. Gazeteciler, insan hakları savunucuları, yazarlar veya sosyal medya kullanıcıları aleyhindeki davaların yanı sıra, basın kartlarının geri alınması, çok sayıda medya kuruluşunun kapatılması veya bu kuruluşlara kayyum atanması gibi gelişmeler ciddi endişe kaynağıdır. Bu gelişmeler çoğunlukla başta ulusal güvenlik ve terörle mücadeleye ilişkin hükümler olmak üzere, mevzuatın seçilerek ve keyfi olarak uygulanmasına dayanmaktadır. Çok sayıda (hâlen cezaevinde bulunan 150'nin üzerinde) gazetecinin tutuklu olması çok ciddi endişe kaynağıdır. İnternet Kanunu ve genel yasal çerçeveye, yürütmenin, uygun olmayan şekilde geniş kapsamlı gerekçeler

¹ Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosuna, Konseye, Ekonomik ve Sosyal Komiteye ve Bölgeler Komitesine Sunulan Bilgilendirme, AB Genişleme Politikasına İlişkin 2018 Bilgilendirmesi, [2018 Türkiye Raporu](#), SWD(2018) 153 nihai.

² 2018 Türkiye Raporu, s. 32.

temelinde ve mahkeme izni olmaksızın internet içeriğini engellemesine imkân vermeye devam etmektedir.”

Bilim Akademisi olarak Şubat 2018’de ifade ve bilim özgürlüğü konusunda yaptığımız son açıklamamızda³ bu sorunlara vurgu yapılmış ve özellikle bu kısıtlamaların Türkiye’de bilimin gelişmesi üzerindeki olumsuz etkileri⁴ üzerinde durulmuştur:

“Hükümetin güncel politikalarını eleştiren herhangi bir görüşün ifade edilmesi artık teröre destek suçlaması ile karşılaşmakta, ilgililerin gözaltına alınmasına ve görevden uzaklaştırılmasına yetmektedir. Öğretim üyelerinin haksız biçimde ve siyasal görüşleri nedeniyle görevden uzaklaştırıldığına ilişkin iddiaların bugüne değin etkili bir inceleme ve değerlendirme sürecine konu olmaması ayrıca ciddi bir sorundur.

İfade özgürlüğünün bu kadar yoğun baskı altında olduğu bir ortamda bilim özgürlüğünden bahsedilebilir mi? Bilim Akademisi’nin önceki duyurularında ısrarla altını çizdiği gibi, ifade özgürlüğü bilim özgürlüğünün temelidir; özgürlükçü ve çoğulcu bir toplumun yapıtaşıdır. Bu yapıtaşı, akademik görüşlerin ve bilginin serbestçe oluşması ve öğretilmesi, akademik yayın ve kamuoyuyla paylaşımlar aracılığıyla yayılması bakımından her bilim dalı için vazgeçilmezdir. Demokratik bir toplumla bağdaşmayacak, ölçsüz ya da hakların özüne dokunacak biçimde onları kısıtlayan uygulamaların Anayasa ve başta Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelere aykırı olduğunu hatırlatmak sorumluluğumuzdur.”

Gerçekten de *Freedom for Academia* tarafından hazırlanan bir araştırmanın⁵ verileri bu kaygımızın haklılığını göstermektedir. Bu çalışmada 2016 ile 2017 yılları için muhtelif bilim dallarında⁶ Türkiye menşeli yabancı yayınların sayısı mukayese edilmiştir. Buna göre bütün alanlar için ortalama %28 daha az yayın çıktısı tespit edilmekte, en büyük düşüş ise %44 ile sosyal bilimler ve %36 ile tıp yayınları içinde görülmektedir. Oysa 2012-2015 dönemi için aynı tarama yapıldığında, rapora göre, her yıl ortalama %5’lik bir artış eğilimi söz konusudur. Rapor bu durumu birden fazla gerekçeye dayandırmanın mümkün olduğunu ifade etmektedir: üniversitelerden ihraç edilen çok sayıda bilim insanı olması⁷, genel olarak üniversitelerde kalan öğretim üyelerinin yaşadığı psikolojik stres ve bunun verimlilikleri üzerindeki olumsuz etkisi, özellikle sosyal bilimler alanında tartışmalı konularda yayın yapmaktan çekinme durumu, fonların ve teşviklerin azalmış olması, yayın potansiyeli yüksek olan akademisyenlerin yurt dışına göç etmiş olması.⁸

³ Bilim Akademisi’nin [İfade ve Bilim Özgürlüğü Konusunda Açıklaması – Şubat 2018](#).

⁴ Örneğin bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (*Human Rights Watch*) ayrıntılı Türkiye [haberi](#).

⁵ <http://www.freedomforacademia.org/tr/turkiyedeki-bilim-adamlari-terafindan-yayinlanan-makalelerde-30a-yakin-bir-dusus/>

⁶ Tarama yapılan alan adları şunlardır: ‘tıp’, ‘mühendislik’, ‘fizik ve astronomi’, ‘biyokimya, genetik ve moleküler biyoloji’, ‘malzeme bilimi’, ‘matematik’, ‘sosyal bilimler’, ‘farmakoloji, toksikoloji ve farmasötik’, ‘bilgisayar bilimleri’, ‘tarım ve biyoloji bilimleri’, ‘yer ve gezegen bilimleri’, ‘ekonomi, ekonometri ve finans’, ‘kimya’ ve ‘tüm alanlar’.

⁷ Bianet’in 9 Temmuz 2018 tarihli [verilerine](#) göre 1 Eylül 2016’dan beri 122 üniversiteden 6 bin 81 akademisyen ihraç edilmiştir. Barış İçin Akademisyenlere ilişkin güncel durum için [tıklayınız](#).

⁸ 2016-2017 Akademik Özgürlükler [Raporumuzun](#) sonunda özellikle bir beyin göçü dalgasının yaşanması tehlikesi olduğunu vurgulama ihtiyacı hissetmiştik. TÜİK’in 05.09.2018 tarihli [verilerine](#) göre “Türkiye’den

Yine 2018 AB Türkiye Raporu'nun eğitim-öğretim ve bilim-araştırma politikaları alanlarına ilişkin tespitleri kayda değerdir:

“Araştırma ve yenilik politikasıyla ilgili olarak, Ar-Ge harcamalarının toplam GSYH'ye oranı %1'de kalmıştır. Türkiye'nin genel araştırma kapasitesi, bir milyon kişiye düşen araştırmacı sayısının Avrupa ortalamasının yalnızca üçte biri kadar olduğu göz önünde bulundurulduğunda, hâlâ sınırlıdır. Başta AB araştırma ve yenilik programı Ufuk 2020'de olmak üzere, çerçeve programlarda katılımcı ülke olarak yer almak Türkiye'nin ulusal araştırma alanının (TARAL), Avrupa Araştırma Alanı ile uyumlaştırılması çalışmalarının temel bir unsurudur. Türkiye'nin, bilimsel araştırmalara ülke çapında erişim sağlayan araçları ile Ufuk 2020 Açık Erişim girişimlerini desteklemesi, e-altyapı alanında olumlu bir gelişmedir. Ancak, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumunun (TÜBİTAK) devam eden çalışmalarına rağmen, Türk araştırmacıların ve diğer Ar-Ge aktörlerinin Ufuk 2020 programına katılımında bir artış meydana gelmemiştir. OHAL altında alınan tedbirler de (ihraçlar, kurumların kapatılması ve seyahat kısıtlamaları) Avrupalı ve Türk araştırmacılar arasındaki iş birliğini etkilemiştir. Türkiye, Avrupa İnovasyon Skor Tahtasında yer alan hemen hemen tüm göstergeler bakımından AB ortalamalarının altında kalmaya devam etmektedir.”⁹

“Eğitim, öğretim ve gençlik alanında Türkiye, Erasmus+ programına başarılı bir biçimde katılmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, Türkiye'nin Bologna sürecinin hayata geçirilmesine ilişkin taahhüdü uygulamada devam ettirilememiştir. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ) artık Avrupa yeterlilikler çerçevesine referanslanmış olsa da, Türkiye'nin, kalite güvencesi, kredi sistemleri, yeterliliklerin uyumu ve yaygın ve serbest öğrenimin geçerlilik kazanmasıyla ilgili ilke ve prosedürlerin tam olarak yerine getirilmesini sağlaması gerekecektir. Örgün mesleki eğitim ve öğretim sektöründe, mevcut sınıf geçme sisteminin yerine modüler müfredat ve kredili modül sisteminin uygulanması, TYÇ'nin etkin bir şekilde uygulanması açısından önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Ayrıca, Türkiye'deki yükseköğretim kurumları arasında kalite açısından önemli farklılıklar da devam etmektedir. Türkiye, kalite değerlendirme ve güvencesinden sorumlu Yükseköğretim Kalite Kurulunu kurmuştur. Ancak, Türkiye henüz, Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvence Birliği'ne üye olmamıştır. OHAL kapsamında alınan tedbirleri müteakip, 8.800 yükseköğretim personelinin yanı sıra, 33.600'den fazla devlet okulu ve 22.400'ü aşkın özel okul öğretmeni ve yöneticisi ihraç edilmiştir. Binlerce kurum (özel okullar, üniversiteler, dernekler, öğrenci yurtları vb.) kapatılmıştır. Başta yükseköğretim olmak üzere eğitim, uygun olmayan siyasi etkiler nedeniyle hâlâ yüksek risk altındadır. (...) Son PISA sonuçlarına göre, Türkiye'nin sıralama tablosunun en sonunda yer alması, eğitimin genel kalitesine ilişkin ciddi sorunlara işaret etmektedir.”¹⁰

göç eden kişi sayısı 2017 yılında bir önceki yıla göre %42,5 artarak 253 bin 640 oldu. Bu nüfusun %54'ünü erkek, %46'sını ise kadın nüfus oluşturdu. Türkiye'den göç eden nüfusun yaş gruplarına bakıldığında; en fazla göç edenlerin %15,5 ile yine 25-29 yaş grubu olduğu görüldü. Bu yaş grubunu sırasıyla %14,4 ile 20-24 ve %12,3 ile 30-34 yaş grubu izledi.” (5.09.2018:). Göç eden nüfusun %42,4'ünün 35 yaş altında en üretken çağında olan gençler olması Türkiye için hazin bir durumdur.

⁹ AB 2018 İlerleme Raporu, s. 89.

¹⁰ AB 2018 İlerleme Raporu, s. 90.

Bilim Akademisi'nin bugüne kadar yayınladığı bütün duyuru ve raporlarında ısrarla vurgulandığı gibi, bilim ancak özgür bir ortamda ve özerk kurumlarda yeşerebilir; eğitim de ancak bilimsel verilere dayandığı ölçüde başarılı olabilir.¹¹ Türkiye'de son yıllarda ne yazık ki özerk kurumlarda bilim üretilmesi özgürlüğü muhtelif kereler müdahaleye uğramıştır. Akademisyenlerin herhangi bir disiplin soruşturması veya yargılama olmadan terör ithamları ile işten çıkarılması konusunda 2016-2017 yılı raporunda ayrıntılı bir değerlendirme yapmıştık.¹² Bu yıl içinde yargulamalar devam etmiş, özellikle BAK imzacıları hakkında davalar birleştirilmeden, dolayısıyla da toplu bir savunma imkânı verilmeden, her birinde savcıların aynı iddianame ile suçlamaları tekrarladığı onlarca yargılamada 15 aylık cezalara çarptırılmaları söz konusu olmuştur. Çoğu açısından işe iade gerçekleşmemiş, devam eden yurt dışına çıkış yasakları nedeniyle bilimsel toplantılara katılmaları engellenmiş, hatta yapmış oldukları ortak yayınlardan katkılarının çıkarılması noktasına gelinmiştir¹³.

Ancak geçtiğimiz akademik yılda üniversitelerin özerkliğini zedeleyecek diğer bazı önemli gelişmeler olmuştur. Aşağıda bunlara kısaca parmak basmaya çalışacağız.

A. Üniversitelerin Kurulması, Kapatılması, Bölünmesi ve Yeniden Yapılandırılması

9 Mayıs 2018 günü TBMM'de kabul edilen bir yasa¹⁴ ile on üç yeni kamu üniversitesi ile iki adet de vakıf üniversitesi kurulması öngörülmüştür. Yasa muhtelif değişiklikler konusunda ayrıntılı gerekçeler sunmasına karşın yeni kurulacak olan kamu üniversitelerinin, halen var olan üniversitelerimizin bölünerek bazı bölüm, fakülte ve okullarının onlardan ayrılması suretiyle oluşturulacağına sadece değinmektedir. Büyük çoğunluğu halen mevcut olan kamu üniversitelerindeki birimlerin başka bir adla bir başka üniversite çatısı altında toplanmasının ülkemizin yükseköğretim alanındaki "donanımını geliştirecek" olması iddiası dışında hiçbir açıklama verilmemektedir. Oysa bir kapasitenin artırılması veya geliştirilmesi ancak daha önce mevcut olmayan bir değer üretilmesi, eğitim kalitesinin veya araştırma kapasitesinin artırılması ile mümkün olabilir. Mevcut olan bir kurumun başka bir adla başka kurumlarla bir arada yeni bir toplumsal yapı oluşturacak biçimde birleştirmesiyle hiçbir yeni donanım yaratılmış olamaz. Olsa olsa bu yeni duruma uyum sağlamak için geçirilecek zaman ve harcanacak olan çaba ile bazı yeni maliyetler ortaya çıkacağından eğitim ve araştırma çabalarının aksaması söz konusu olur. Diğer yandan bilimsel araştırmaların giderek interdisipliner yürütüldüğü günümüzde, üniversitelerin ortadan ayrılmalarının hem eğitim hem araştırma kapasitesini baltaması ihtimali de yüksektir.

¹¹ Bilim Akademisi'nin yeni müfredat hakkında Ekim 2017'de yayınladığı dosyası için lütfen [tıklayınız](#).

¹² Bilim Akademisi 2016-2017 Akademik Özgürlükler [Raporu](#).

¹³ Örneğin bkz. <http://www.diken.com.tr/baris-akademisyeninin-makalesi-kitaptan-cikarildi/>

¹⁴ Yükseköğretim Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Resmi Gazete 18 Mayıs 2018, sayı 30425.

Ancak bundan daha önemlisi, ilgili merkezi karar ile üniversitelerin aldığı bilimsel özerklik yarası ve hükümetin iyi yönetim konusunda fevkalade kötü bir imtihan vermesi keyfiyetidir. İyi yönetişimin en temel ilkesi paydaşlarla, yani alınacak olan bir kararın etkileyeceği kişi ve kuruluşlarla yapılacak her düzenleyici tasarrufu (kanun, tüzük, yönetmelik) görüşmek, onları atılacak adımlar konusunda bilgilendirmek, bunların olumlu olumsuz yönlerini tartışmak ve nihayet paydaşların rızasını aldıktan sonra düzenlemeleri yapmaktır.

Özerklik, en genel tanımıyla “herhangi bir dışsal sınırlama olmaksızın, tüzel veya gerçek kişinin kendi tercihlerini yetkin eylemlere dönüştürme yeteneği”¹⁵ olarak tanımlanabilir. Üniversitelerin bilimsel, mali ve kurumsal olarak bu yeteneğe sahip olabilecekleri varsayılmaktadır.¹⁶ Bu konuda Avrupa Üniversiteler Birliği (*European University Association*) 2010 yılından beri ölçümler yapmakta ve raporlar yayınlamaktadır. Türkiye maalesef bunların sonuncusu olan 2017 yılı raporunda yer almamaya karar vermiş ve bu değerlendirmelerin dışında kalmıştır.¹⁷ Ancak 2011 yılındaki verilere göre 28 ülke içinde organizasyonel özerklik konusunda 27. sırada olduğumuz¹⁸ düşünülecek olursa yaşanan bu son gelişmelerle son sıraya düşmüş olma ihtimalimiz yüksektir. İlgili yasa ile dışsal bir müdahaleyle, kurumların kendisi için yapmaları gereken bir tercih, merkezi olarak yapılmak suretiyle özerklik ilkesi açık şekilde yok sayılmaktadır.

Üniversitelerin yeniden yapılandırılması, aşırı büyümesi nedeniyle yönetiminin artık mümkün olmadığı noktada bölünmesi dahi bir çözüm olarak önerilebilir. Ancak, bu kararı vermek, beraberinde getireceği riskleri tartarak en doğru çözümleri geliştirmek, üniversite yönetimi, yüksek öğretim üst kuruluşları ve diğer paydaşların katılımıyla yürütülen iyi yönetim ilkeleriyle uyumlu bir süreci zorunlu kılar. Ve bu tür kararların ayrıntılı şekilde gerekçelendirilmesi de toplumun bu kararı anlaması ve benimsemesi için olmazsa olmaz bir ön koşuldur. Bilim Akademisi olarak, bu gerekçeleri sunmaktan tümüyle yoksun olan, paydaşların hepsini dışlayarak alınmış bir kararın üniversiteleri bölmenin onulmaz yaralar açacağı konusundaki kaygımızı 2 Mayıs 2018’de yayınladığımız bir Duyuru ile ifade etmiştik.¹⁹

Diğer yandan fakülte, bölüm veya enstitülere ilişkin olarak da bu türden gerekçesiz veya bilimsel bir gerekçeye dayanmayan ve en önemlisi paydaşların hiçbir şekilde görüşleri alınmaksızın kararlar verilmesine de bu yıl şahit olduk. Örneğin, Mayıs ayında YÖK bir açıklama ile yükseköğretim kurumları bünyesindeki Fransız Dili ve Edebiyatı ile Fransızca öğretmenliği bölümlerinden henüz öğrencisi olmayanlara yeni bir karar alınıncaya kadar öğrenci yerleştirilmemesini kararlaştırmıştır. Basına yansıdığı kadarıyla öğrencisi olmayan 16 adet Fransız Dili ve Edebiyatı ile Fransızca öğretmenliği bölümüne yönelik bu

¹⁵ Massen, P.; Ase, G ve Fumasoli, T. (2017), “University reform and institutional autonomy: A framework for analysing the living autonomy,” *Higher Education Quarterly*, 71: 239 (DOI: 10.1111/hequ.12129).

¹⁶ Pruvot, E. B. ve Estermann, T. (2017), *University Autonomy in Europe III: The Scorecard 2017*, (Brussels, Belgium: European University Association), s. 7 – 9.

¹⁷ İbid, s. 9.

¹⁸ Estermann T.; Nokkala, T ve Steinel, M. (2011) [University Autonomy in Europe II - The Scorecard](#).

¹⁹ [Üniversite Üretirken Yükseköğretimi ve İyi Yönetişimi Örselemek](#).

kararın alınmasında “mezun-istihdam ilişkisi” kadar Fransa ile “mütekabiliyet” hususu etkili olmuştur.²⁰ Bildiriye göre Fransa'da hiçbir üniversitede lisans düzeyinde eğitim veren Türk Dili ve Edebiyatı veya Türkoloji bölümü bulunmadığı için bu karar alınmıştır. Bilim üreten kurumlara ihtiyaç olup olmadığının karşılıklılık esası üzerinden belirlenmesinin yanlışlığının ötesinde Fransa'da Türkoloji eğitimine ilişkin bilgilerin de somut verilere dayanmadığını görmek bu alanda siyasi kaygıların ön planda olduğuna işaret etmektedir.

Diğer yandan 2 Temmuz 2018'de kabul edilen 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname²¹ ile yıllardır kamuya çok sayıda yönetici yetiştirmiş olan Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) hiçbir açıklama verilmeksizin kapatılmış, web sitesi silinmiş ve bütün öğrencileri ve öğretim üyeleri ile YÖK'e devredilmiştir. İnternette başka kaynaklarda yer alan bilgiye göre “TODAİE, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Birleşmiş Milletler arasında yapılan bir teknik yardım anlaşmasına dayanılarak 1952 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bünyesinde kurulmuştur. 1958 yılına kadar bu akademik kurum içerisinde müstakil bir biçimde işlevlerini yürüten TODAİE, 1958 yılında kabul edilen 25 Haziran 1958 tarihli ve 7163 sayılı Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Teşkilat Kanunu ile tüzel kişilik kazanmış ve bilimsel, yönetsel ve mali özerkliğe sahip olmuştur. TODAİE kamu yönetimi alanında eğitim programları düzenleyerek yetişmiş insan gücünü geliştirmeyi amaçlamaktadır.” Gerek yetiştirdiği insan gücü gerekse akademik çıktısı itibariyle bir dönem son derece verimli çalışan TODAİE gibi köklü bir kurumun neden kapatılmak yerine bir üniversiteye bağlanmak suretiyle yeniden canlandırılmadığını anlamak mümkün değildir. YÖK tarafından yapılan açıklama ile Enstitü bünyesindeki öğretim üyeleri ve öğrencilerinin YÖK'ün belirleyeceği bir yükseköğretim kurumuna üç ay içinde devredilmesi ön görülmüştür. YÖK, 09.07.2018 günü itibariyle TODAİE'de öğrenim görmekte olan öğrencilerin Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesinde eğitimlerine devam etmesine, TODAİE'de görev yapan öğretim üyeleri ve elemanlarının ise, kendilerinden 10 adet tercih alınarak, bir yükseköğretim kurumuna en fazla üç kişi atanacak şekilde yerleştirilmelerine karar vermiştir.

B. Üniversitede Yönetici Kadroların ve Özellikle Rektörlerin Belirlenmesi

Bilim Akademisi, üniversite özerkliğinin göstergelerinden birisi olarak kendi yöneticilerini ve özellikle rektörünü belirleme özgürlüğünün önemini bugüne kadar sıkça vurgulamıştır.²² Ne yazık ki OHAL döneminde 676 sayılı KHK ile rektörlerin belirlenmesine ilişkin olarak getirilen ve rektörlerin temelde Yüksek Öğretim Kurulu'nun

²⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yokten-fransizca-karari/1140910>.

²¹ Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, Resmi Gazete 09.07.2018/30473 3. Mükerrer.

²² Bilim Akademisi Akademik Özgürlükler Raporu – [2015-2016](#), s. 7-8; 676 sayılı KHK ile yeniden düzenlenen rektör atamalarına ilişkin 31.10.2016 tarihli [Duyuru](#); Bilim Akademisi Akademik Özgürlükler Raporu – [2016-2017](#), s. 7.

(YÖK) önerisi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından atanmasına ilişkin düzenleme²³ 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu m. 13'de 2 Temmuz 2018'de gerçekleştirilen bir değişiklik ile bir kez daha revize edilmiştir. 2016 sonunda getirilen ve eleştirdiğimiz düzenlemede devlet üniversitelerinde seçim yoluyla rektör adaylarının belirlenmesi usulü terk edilmiş ve rektörün YÖK tarafından önerilmesi, profesör olarak en az üç yıl görev yapmış üç aday arasından Cumhurbaşkanınca atanması öngörülmüştü. Ancak bu son değişikliklerle Cumhurbaşkanı tek yetkili hale getirilmiştir.²⁴

Temmuz ayında yapılan yeni düzenlemelerde rektör adaylarına ilişkin eski düzenlemede olan "profesör akademik unvanına sahip kişiler arasından" ibaresi kalkmıştır. Dolayısıyla rektör adayının profesör olması şartının düştüğü yorumu bir süre basında ifade edilmiş, ancak 3 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde (CK)²⁵ yapılan bir değişiklik ile bu eksik giderilmiş ve atama şartlarını düzenleyen 3. maddeye "(5) Rektörler, en az üç yıl profesörlük yapanlar arasından atanır" cümlesi eklenmiştir. Ancak elinizdeki bu Raporun yazıldığı süreçte maddede 17 sayılı CK²⁶ ile bir değişiklik daha yapılarak bu sefer "(5) Rektörler, profesörlük yapanlar arasından atanır" düzenlemesi tercih edilmiş, 3 yıllık bir profesörlük tecrübesinden vaz geçilmiştir.²⁷ Yine 17 sayılı CK bu sefer 2. maddesine şu eklemeyi de yapmıştır: "Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (1) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlerin boşalması hâlinde rektörler bakımından Yükseköğretim Kurulu Başkanı, diğerleri bakımından ilgili Cumhurbaşkanı yardımcısı veya bakan tarafından görevlendirme yapılabilir. Bu görevlendirmeler aynı gün Cumhurbaşkanlığına bildirilir." YÖK ve Cumhurbaşkanı arasındaki görev dağılımına ilişkin bu ifadenin nasıl yorumlanacağı meçhuldür.

Ancak 2 Ekim 2018 tarihinde yayınlanan 141 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı²⁸ esas alınacak olursa rektör atama prosedürü şu şekilde işleyecektir: YÖK rektör adaylığı için duruma göre 5 veya 30 günlük bir süre için ilana çıkacak, ilgili adaylar devlet üniversiteleri için doğrudan YÖK'e, vakıf üniversitelerinde ise mütevelli heyetine başvuruda bulunacaktır. Daha sonra YÖK doğrudan başvuruda bulunan veya vakıf üniversitesi mütevelli heyetinin teklif ettiği rektör adaylarının "şartları taşıyıp taşımadığı, lisans, lisansüstü eğitim mezuniyetleri, akademik unvanlarını aldığı tarihler ve atamaları, buldukları idari görev ve deneyimleri, sicil ve disiplin dosyaları yönlerinden bir raporlama yaparak Cumhurbaşkanlığına" sunacaktır. Cumhurbaşkanı ise, YÖK tarafından kendisine

²³ Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Resmi Gazete 29.10.2016, sy. 29872.

²⁴ 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu m. 13(a): "Devlet ve vakıf üniversitelerine rektör, Cumhurbaşkanınca atanır. Vakıflarca kurulan üniversitelerde rektör ataması, mütevelli heyetinin teklifi üzerine yapılır. Rektör, üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü tüzel kişiliğini temsil eder."

²⁵ 3 sayılı Üst Kademe Kamu Yöneticileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Atama Usullerine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Resmi Gazete 10.07.2018, sy. 30474.

²⁶ Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Resmi Gazete 13.09.2018, sy. 30534.

²⁷ Hemen bu değişiklik sonrasında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Rektörlüğü'ne iki ay önce profesörlük unvanını alan birisinin atanmış olması şahsa özel düzenleme yapıldığı intibaini ne yazık ki çok kuvvetlendirmektedir.

²⁸ Rektör Adayı Olmak İsteyenlerin Başvurusuna İlişkin Usul ve Esaslar, Resmi Gazete 02.10.2018, sy. 30553.

bildirilen rektör adayları arasından birini, vakıf üniversitelerinde mütevelli heyetinin teklif ettiği rektör adayını veya adaylarından birini rektör olarak atayacaktır. Eğer bu adayları uygun bulmazsa Cumhurbaşkanı başvuru sürecinin yenilenmesini isteyebilecektir.

Son iki yıllık süreçte sadece rektörlerin belirlenmesine ilişkin yaşanan bu git-gel bile merkezi bir düzenleme arayışının yanlışlığını göstermek açısından yeterlidir. Sorun şudur ki, üniversiteler rektörlerini uygun gördüğü usullere göre kendileri belirleyebilmelidir. Üniversite özerkliği her üniversitenin kendi araştırma ve eğitim politikalarını, topluma yapacağı katkıları kendi gelenekleri ve imkânları çerçevesinde değerlendirmesi demektir. Bu konuda 2016 tarihli duyurumuzda ifade ettiklerimizi aynen tekrarlamak ihtiyacı hissediyoruz:

“Açıktır ki esas mesele rektörün öğretim üyelerince seçim yoluyla veya mütevelli heyetinin seçimiyle gelmesi değildir. Esas mesele her üniversitenin kendi rektörünü bulmakta söz sahibi olup olmayacağıdır. Üniversitenin kendi organları tarafından, kendi usul ve geleneklerine göre bir değerlendirme ve arayışla uygun rektörün bulunması yerine rektör tayininin dışardan, merkezden ve sonuçta tek kişinin takdiri ile yapılması hiyerarşik düzen içinde üniversitenin de özerkliğini kaybetmesi demektir.

Üniversitelerde araştırma ve eğitimin yaratıcı, yeni fikirler üretebilen bir ortamda gerçekleşmesi için liyakat, özgürlük ve dürüstlük esas ilkelere dayanmalıdır. Bir ülkenin en uzman yetişmiş insan gücü önce işini iyi yapmak, aklını ve iradesini dürüstçe kullanmak kültürü ile yetişmelidir. Bunun için üniversitenin bilim değerlerine saygı gösteren bir kurumsal kültürü olmalıdır. Her üniversite, araştırma ve eğitimde önceliklerine göre nasıl yönetileceğine ve kimlerin bunu en iyi yapacağına, kendi gelenekleri ve kendi yöntemleri çerçevesinde karar verebilmelidir.

Sağlam gelenekleri olmayan üniversiteler elbette araştırma ve eğitim için iyi olanı değil kliklerin, hiziplerin ve cemaatlerin adaylarını seçmiş olabilirler. Ancak bu örnekler bütün üniversitelerin yöneticilerini seçmemeleri gerektiğini göstermez. Liyakat ilkesine dayanmayan seçimlerin kötü sonuç vereceğini gösterir. Sağlam geleneği olan üniversiteler kendi yöneticilerini isabetle belirlemiş ve bu sayede saygın ve verimli kurumlar olarak gelişmelerini sürdürmüşlerdir.

Oysa idari otorite tarafından, kurumun dışından ve uzağından, sonunda tek kişinin iradesi ile yapılan atamalar bütün kurumlarda kesinlikle tahribata yol açar. Bundan en çok ülkenin en gelişmiş kurumları, bu üniversitelerin insan yetiştirme kapasiteleri ve elbette sonunda ülke zarar görür. Çünkü merkezi otorite, kurumları ve kişileri değerlendiremez, onları tanımaz ya da kendi siyasi tercihlerine göre kendisine itaat edecekleri seçme riskini taşır. Bunların da üniversite ve akademik hayat için en iyiler olmadığını tarih göstermiştir.

Merkezî otoritenin, çoğunluğun rızasına dayansa dahi, kurumların her işini nasıl yapacaklarına, hele de üniversite gibi uzmanlığın en üst düzeyde olduğu bilim kurumlarında, karar vermesi toplumların, ekonomi ve teknolojinin böylesine hızlı geliştiği bir dünyada ülkeyi tek kişinin yanılmazlığına emanet etmektir. Bu da demokrasiye ve akla aykırıdır. Tarihteki bütün örneklerin gösterdiği gibi kurumların bu şekilde tahribinden sonunda bütün ülke ve halk zarar görür.”

C. Üniversite Yöneticilerinin ve Öğretim Görevlilerinin Görevden Alınması ve Göreve İadesi

Üniversite yöneticilerinin atanması kadar görevden alınma konusunda da üniversitelerin söz hakkının olmadığı, bu konuda da merkezi otoritenin tek yetkili olduğunu hatırlatmakta fayda vardır.²⁹ Henüz 1982 yılında Yüksek Öğretim Kanunu'na eklenen bir madde bugün halen yürürlükte ve kullanılmaktadır: "Ek madde: 14.04.1982 t. 2653 s. K. m.6: *Üniversite rektörleri, fakülte dekanları, enstitü ve yüksekokul müdürleri ile bunların yardımcıları ve bölüm başkanları, gerektiğinde bu Kanunda belirtilen süreleri dolmadan tayinlerindeki usule uygun olarak görevlerinden alınabilirler.*" Görüldüğü gibi Kanun Koyucu "gerektiğinde" ifadesini kullanmak suretiyle konuyu tümüyle idari otoritenin ihtiyarına bırakmıştır.

Diğer yandan 31 Temmuz 2018 günü yayınlanan Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 7145 sayılı Kanun'un³⁰ 26. maddesi ile 375 sayılı KHK'ya geçici bir madde olarak şu düzenleme eklenmiştir:

"B) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen; (...)

(7) 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununa tabi personel, Yükseköğretim Kurulu Başkanının teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulunun kararıyla; yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarındaki 657 sayılı Kanuna tabi personel ise yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarının en üst yöneticisinin teklifi üzerine, yükseköğretim kurumlarında üniversite yönetim kurulunun, yükseköğretim üst kuruluşlarında ise Yükseköğretim Kurulunun kararıyla kamu görevinden çıkarılır."

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı bunun üzerine "31.07.2018 tarihli ve 30495 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7145 sayılı Kanun çerçevesinde üniversiteler tarafından gönderilecek kamu görevinden çıkarma teklifleri ile ilgili usul ve esasları belirleyerek üniversitelere bildirdi"³¹ şeklinde bir haberi kamuoyu ile paylaşmıştır.³² Öğretim üyelerinin üniversiteden ihracı konusunda bir ülkenin en üst yüksek öğretim kurumunun "usul ve esas" belirlemek zorunda kalmasının hazinliği ortadadır. Diğer yandan düzenlemenin hiçbir kesinleşmiş yargı kararı aranmaksızın, bu tür faaliyetlerde bulunduğu

²⁹ Basında bu konuda çıkan son haberlere örnek olarak bkz. <https://bianet.org/bianet/egitim/197498-cerrahpasa-tip-fakultesi-dekani-gorevden-alindi> veya <https://bianet.org/bianet/egitim/197510-erdogan-uc-universiteye-rector-atadi-bir-rectoru-gorevden-aldi>.

³⁰ Resmi Gazete 31.07.2018, sy. 30495.

³¹ <http://www.yok.gov.tr/web/guest/yok-ten-akademik-ihraclara-hukuki-duzenleme>

³² <http://www.yok.gov.tr/documents/10279/38771823/Ihraclarla%20ilgili%20Duzenleme.pdf>

“değerlendirilen” öğretim üyelerinin ihracına kapı aralaması adeta olağanüstü halin bu alanda, en azından 3 yıl süreyle, devam ettirildiğinin göstergesidir.

31 Temmuz 2018 tarihli bu Kanun ile getirilen diğer bir vahim düzenleme de herhangi bir yargı kararı ve hatta disiplin soruşturması olmaksızın OHAL döneminde üniversitedeki görevinden ihraç edilen ancak Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu tarafından itirazı haklı görülerek aslında göreve iade edilmesi gereken kişilere ilişkindir. 7145 sayılı Kanun m. 22 ile getirilen bu düzenleme³³ uyarınca:

“(1) Kamu görevinden, meslekten veya görev yapılan teşkilattan çıkarılan ya da ilişiği kesilenlere ilişkin başvurunun kabulü hâlinde karar, kadro veya pozisyonunun bulunduğu kuruma, yükseköğretim kurumlarında kamu görevinden çıkarılan öğretim elemanları için Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Kamu görevine iade edilmesine karar verilenlerin eski kadro veya pozisyonuna atanması esastır. [...] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilenlerin atama teklifleri; Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine önceki kadro unvanlarına uygun olarak on beş gün içinde yapılır. Kurumlar, bildirim veya atama teklif tarihini takip eden otuz gün içerisinde atama işlemlerini tamamlar. [...] Bu kapsamda göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden aybaşından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenir. Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz.”

Hukuk devleti ilkesinin tümüyle göz ardı edilmesi anlamına gelen bu düzenleme ile görevden haksız yere ihraç edildikleri OHAL İnceleme Komisyonu tarafından saptanan, dolayısıyla da göreve iade edilmeleri gereken öğretim elemanları için, diğer bütün kamu görevlilerinden farklı olarak, eski iş yerlerine iade yolu kapatılmıştır. Hatta yaşadıkları şehirde yeniden görevlendirilecekleri konusunda bir güvenceleri dahi yoktur. YÖK tarafından özellikle daha önce çalıştıkları üniversite dışında ve Ankara, İstanbul, İzmir illerindeki bir üniversite de olmayacak şekilde yeni bir üniversitede görev yeri belirlenmesi öngörülmüştür. Açıkça Anayasa m. 48’de yer alan çalışma ve sözleşme özgürlüğüne aykırı olan bu düzenleme aynı zamanda herhangi bir suçu bulunmadığı tespit edilmiş olan kişilerin yine de cezalandırılması sonucunu doğurmaktadır. Sürgün cezasının 1965 yılında Ceza Kanunu’ndan çıkarılmış olduğu düşünülecek olursa suçsuz ve ciddi mağduriyetlere uğramış kişilerin bu kadar keyfi bir şekilde görev yerlerinin değiştirilmesinin bir hukuk devletinde kabul edilmesi mümkün değildir.

³³ 7145 sayılı Kanun m. 22 ile 1.2.2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun m.10, f. 1 değiştirilmiştir.

D. TÜBA ve TÜBİTAK'ın Yeniden Yapılandırılması

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda 2017 yılında yapılan değişiklikler ile parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı sistemine bir geçiş gerçekleşmiştir. Bu değişiklik kaçınılmaz olarak Türkiye'nin idari teşkilatında bir yeniden yapılanmayı gerektirmiştir. Nitekim 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile başta bakanlıklara bağlı, ilgili, ilişkili kurum ve kuruluşlar ile diğer yerinden yönetim kuruluşları büyük ölçüde Cumhurbaşkanlığı'na bağlanmıştır.³⁴ Bu kurumlar arasında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve Türkiye Bilimler Akademisi de (TÜBA) vardır. Bu yeniden yapılandırmanın gerekliliğini tartışmamakla beraber yeniden yapılandırma usulü ve özerklik kaybına dair altı çizilmesi gereken hususlar vardır.

Öncelikle ilgili 4 sayılı CK'da ele alınan bütün kurumlar açısından bir "yeniden kurulma" söz konusudur. Nitekim 703 sayılı KHK³⁵ m. 97 uyarınca "497 sayılı Türkiye Bilimler Akademisinin Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmıştır". Ancak hemen bir gün sonra 10 Temmuz 2018'de yayınlanan 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin geçici 1. maddesinde bu sefer, " ...Teşkilatlarına ilişkin kanun veya kanun hükmünde kararnameleri yürürlükten kaldırılan kamu kurum ve kuruluşlarından münhasıran devir ve geçiş hükümleri düzenlenenler dışında kalanlar hakkında ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenleme yapılıncaya kadar yürürlükten kaldırılan hükümlerin uygulanmasına devam olunur [...]" düzenlemesine yer verilmiştir. Ardından 4 sayılı CK m. 566'da Türkiye Bilimler Akademisi'nin "kurulduğu" düzenlemesi gelmiştir. Aynı şekilde TÜBİTAK'ın temelini oluşturan 17.7.1963 tarihli ve 278 sayılı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun'un adı değiştirilmiş ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun olarak tali konuları düzenler şekle sokulmuştur. TÜBİTAK'ın yapılanması ile ilgili asli düzenleme yine 4 sayılı CK içinde m. 582 vd. hükümlerine alınmış ve burada da ilk maddede Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun "kurulmuş" olduğu ifade edilmiştir.

Hukuki açıdan bakıldığında bir kez kapatılmış ve yeniden kurulmuş bu kamu kurumlarının eskisinin devamı mahiyetinde olduğu konusunda özel bir düzenlemeye yer verilmesi beklenirken 4 sayılı CK'da konu tümüyle göz ardı edilmiştir. Örneğin TÜBA'nın organlarında görevli yöneticilerin bu kapa-aç sonrasında halen görevde olup olmayacağı, TÜBA'nın üyelerinin üyeliklerinin halen devam edip etmeyeceği hukuken tartışma konusu edilebilir. Ancak ilgili kurumların web sitelerinden görüldüğü kadarıyla kendileri bu tür bir yorum yapmamaktadır.

³⁴ Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Resmi Gazete 15.07.2018, sy. 30479.

³⁵ Yukarıda dn. 21.

TÜBA ve TÜBİTAK'ın idari teşkilat yapısı içinde yerinin değişmesinin yanı sıra iki kurumun organlarının belirlenmesi ve TÜBA'da üyelerin seçimi konusunda da önemli değişiklikler olmuştur.

- 3 sayılı CK m. 2³⁶ uyarınca TÜBİTAK başkanının Cumhurbaşkanı kararı ile atanması söz konusudur (I sayılı cetvel). TÜBİTAK Yönetim Kurulu Üyeleri ve Başkan Yardımcıları ise Cumhurbaşkanı onayı ile atanır (II sayılı cetvel). Bu ifadeden anlaşıldığı kadarıyla kurum kendisi bu kişileri belirleyecek ve Cumhurbaşkanı onayına sunacaktır. Ancak TÜBİTAK başkanı, yönetim kurulu üyeleri ve başkan yardımcıları açısından herhangi bir bilimsel vasıf aranmamıştır.³⁷ 17 üyelik TÜBİTAK Bilim Kurulu artık bir organ olarak yoktur. Yerini 7 kişilik Yönetim Kurulu almıştır. Bilim Kurulu'nun üyelerinin bilimsel yetkinliği, kamu/özel ve farklı sektörlerden/kurumlardan olması konusunda eski yasal düzenlemenin ayrıntıları³⁸ gözetildiğinde bu ciddi bir geri adım olmuştur.
- TÜBA başkanı açısından cetvel II prosedürü geçerlidir. Yani Cumhurbaşkanı'nın doğrudan ataması değil, kendisine sunulan bir ismi onaylaması suretiyle atama söz konusudur. 4 sayılı CK m. 576 uyarınca TÜBA'nın başkanı "asli üyeler arasından üç yıl için atanır". Birbiriyle çelişen ve belirsizlik yaratan bu iki CK birlikte

³⁶ 3 sayılı CK m. 2, f. 2: "Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurbaşkanı kararıyla, (II) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurbaşkanı onayı ile atama yapılır. Bu cetvellerde sayılmayan kadro, pozisyon ve görevlere, ilgili Cumhurbaşkanı yardımcısı, bakan veya atamaya yetkili amirler tarafından atama yapılır. Cumhurbaşkanı yardımcısı ve bakan bu yetkisini alt kademede yöneticilere devredebilir."

³⁷ 3 sayılı CK m. 3 uyarınca: "(1) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (I) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere atanacaklarda aşağıdaki şartlar aranır: a) 657 sayılı Kanunun 48 inci maddesinde sayılan genel şartları taşımak. b) En az dört yıllık yükseköğrenim mezunu olmak. c) Kamuda ve/veya sosyal güvenlik kurumlarına tabi olmak kaydıyla uluslararası kuruluşlar ile özel sektörde veya serbest olarak en az beş yıl çalışmış olmak.

(2) Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine ekli (II) sayılı cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere atanacaklarda aşağıdaki şartlar aranır: a) 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 48 inci maddesinde sayılan genel şartları taşımak. b) En az dört yıllık yükseköğrenim mezunu olmak. c) Kamuda en az 5 yıllık hizmeti bulunmak. ç) İl ve bölge müdürü kadro, pozisyon ve görevlerine atanacaklar için kamuda ve/veya sosyal güvenlik kurumlarına tabi olmak kaydıyla uluslararası kuruluşlar ile özel sektörde veya serbest olarak, alanında en az beş yıl çalışmış ve temayüz etmiş olmak. [...] (7) TÜBİTAK Yönetim Kurulu üyeliklerine yapılacak atamalarda ikinci fıkranın (c) bendi hükmü uygulanmaz."

³⁸ 278 sayılı TÜBİTAK Kanunu m. 4: "1) Bilim Kurulunun sekiz üyesi, bilimsel ve teknolojik alanlarda eser, araştırma ve buluşlarıyla temayüz etmiş ve/veya araştırma ve teknoloji yönetimi konusunda yetkinliği bulunan, bilimsel ve teknolojik sistem, kurum ve birimleri başarı ile kurmuş ve/veya yönetmiş olanlar arasından belirlenir. Bu üyelerin; mühendislik ve teknik bilimler alanından bir, fen bilimleri veya sağlık bilimleri alanından bir, sosyal ve beşerî bilimler alanından bir olmak üzere üçü Yükseköğretim Kurulu Genel Kurulu tarafından; mühendislik ve teknik bilimler alanından bir, fen bilimleri veya sağlık bilimleri alanından bir, sosyal ve beşerî bilimler alanından bir olmak üzere üçü Bilim Kurulu tarafından; mühendislik ve teknik bilimler alanından bir, fen bilimleri veya sağlık bilimleri alanından bir olmak üzere ikisi TÜBA tarafından her bir alan için boş kontenjan sayısının iki katı önerilen aday arasından Bakanın teklifi üzerine Başbakan tarafından seçilir.

2) Bilim Kurulunun altı üyesi, lisans öğreniminden sonra kamu kurum ve kuruluşlarında ve/veya özel sektörde en az on yıl deneyim sahibi olmuş, mesleğinde temayüz etmiş ve üstün nitelikli hizmetleriyle tanınmış kişiler arasından belirlenir. Bu üyelerin ikisi Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, dördü Bakanlık tarafından her bir boş kontenjan sayısının iki katı önerilen aday arasından, Bakanın teklifi üzerine Başbakan tarafından seçilir."

değerlendirildiğinde asli üyelerin belirleyeceği bir adayın Cumhurbaşkanı'nın onayıyla atanacağı sonucuna varılması düşünülebilir. Ancak konu açık kalmaktadır.

- 4 sayılı CK m. 570 uyarınca TÜBA üyelerinin seçilmesi konusunda kuruma daha fazla yetki verilmiştir. Eski düzenlemede "*Asli ve Asosye üyelerin, üçte biri TÜBİTAK Bilim Kurulu, üçte biri Yükseköğretim Kurulu ve üçte biri Asli üyeler tarafından seçilir*" demek suretiyle TÜBA üyelerinin 2/3'sinin başka kurumlarca belirlenmesi gibi bilim akademilerinin geleneklerine aykırı ve sakıncalı bir durum söz konusuydu. Yeni düzenlemeye göre "*Akademiye üye seçimi; Asli üyeler veya Yükseköğretim Kurulu ya da TÜBİTAK Yönetim Kurulu tarafından Akademi Başkanlığına gerekçeli yazıyla önerilen adayların Akademi Konseyince kabulü ve Genel Kurula sunulmasından sonra Genel Kurulca onaylanması suretiyle gerçekleşir*".

E. Sonuç

2017-2018 eğitim-öğretim yılı ne yazık ki Türkiye üniversitelerinin ve akademik kurumlarının özerklik ve özgürlük yolunda attığı adımlarla anılmayacaktır. Yerinden yönetimin kuvvetlenmesi şöyle dursun merkezîyetçi bir yapılanmanın korporatif merkezden denetim esprisi ile çalışmasının gittikçe ağır bastığı, bilim kurumlarının bilimsel üretim için gerekli özgürlük alanını yitirmeye devam ettiği açıktır. Düşüncelerin serbestçe açıklanmasına getirilen her sınırlama ile bilim insanlarının da oto-sansür uygulama ihtimali dikkate alındığında uzun vadede kaybedenin yine Türkiye toplumu olması kaçınılmazdır. Bilimsel yayın sayılarında başlayan gerileme -bu uygulamalar sürdürülürse- muhtemelen artarak devam edecektir. Üniversitelerimizin büyük bir uğraş ve azimle elde etmiş oldukları uluslararası itibarları hızla aşınma sürecine girmiş bulunmaktadır. Bu girilen yoldan bir müddet sonra dönülse dahi üniversitelerimizin itibar kaybı en az bir kuşak boyunca öğretim üyeleri kadar mezun olacak öğrenciler tarafından da hissedilecektir. Akademik özgürlükler ve özerklik konusundaki gerileme ve gecikmelerin bedeli uzun dönemli itibar kaybı olacağından, bunun olumsuz etkileri teknoloji ve ekonomi gibi alanlarda da kendisini gösterecektir. Mezunlarının iş bulmakta, yurtdışında lisansüstü programlara kabul edilmekte zorlanacağı, üniversitelerinin dünyadaki önde gelen akademik programlarla olan ilişkilerden dışlanmaya başlanacağı bir ortamda Türkiye'nin yeni teknoloji üretme, üretilen yeni teknolojileri alıp kullanma ve yeni iş alanları yaratmakta da sorunları olacaktır. Bu büyük rizikoya bir kez daha dikkat çekmeyi görev biliyoruz.

Saygılarımızla kamuoyunun dikkatine sunarız,

Bilim Akademisi Yönetim Kurulu

8 Ekim 2018